

צפור דעה: 'פרעה' רומז לשכחה מהקב"ה, ואצלו אכן היתה מכת הצפרדע כמשמעה, אולם לישראל נתהפך לידיעה בהירה בה' יתברך, 'צפר' הוא לשון צפרא ואור, 'דעה' הם היפך השכחה. (תולדות יעקב יוסף" בשם הבעש"ט הק')

"שמעתי מאת כ"ק אא"ז מרן אדמו"ר מגור" - ה"אמרי אמת"

צפרדע - ציפור שיש בו דעה, ומובא במדרש 'איזהו דעת, המכיר את בוראו': הצפרדע אומרת בקול את שאנו נאמר לעתיד לבוא. אומרת שירה 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. היום אנו אומרים זאת בחשאי, ולעתיד יהיה בהתגלות - 'כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים'. (ליקוטי יהודה" מהגה"ח י. א. לייב היינה)

בתיהם של עשירי ומלך מצרים היו עשויים שיש ואבן, והיתה הצפרדע אומרת לשיש ולאבן עשו לי מקום שאוכל לעשות רצון בוראי, והיו נבקעים עולה ונכנסת ועושה שליחותה. (מדרש) **אמר הרה"ק ה"דברי שמואל" מסלונים,** שעל דרך זה צריך כל יהודי לומר ללבו האטום כאבן "התבקע שאעשה רצון בוראי, שאפילו לצפרדע נבקע האבן לעשות רצון הבורא!" ("נטיע אשלי")

"ותעל הצפרדע" - המלאך הממונה על הצפרדע, וכן יש מלאך הממונה על הכינים.

"ישלח בהם ערב ויאכלם וצפרדע ותשחיתם". (תהלים ע"ח מ"ה)

פצצה במדרש תהלים!

'צפרדע אחת היתה והיתה מסעת לעשות שליחותה'. ביאר חתנו של המהר"ל מהר"י כהן, שהיתה הצפרדע נוסעת ונעתקת מאיש לחברו עד שהזיקה את רובם או כולם לעשות שליחותה!

כמה וכמה מוסרי השכל מהצפרדע

"צפרדע אחת היתה, והיו המצרים מכין אותה, והיא מתזת נחילים נחילים של צפרדעים..."

אמר מרן ה"קהלות יעקב": הדעת נותנת שהיו צריכים להפסיק להכותה כדי לא להרבותם, אלא מידת הכעס אומרת 'הכה! צריך להתנקם בה ולהכותה כראוי! וככל שהוסיפה להתזי הוסיפו לכעוס, וחוזר חלילה...

כך יש לעשות בכל מקום שיש מריבה וכעס: אם ישמעו חרפתם ולא ישיבו ישתקע הדבר, אבל אם ישיבו לשכנגדו הרי ישיב לעומתו, וככל שיוסיף להתנקם בו גם הלה יוסיף לעומתו ככל יכולתו, וסופו כמכת הצפרדעים במצרים! ("ברכת פרץ")

הרש"ר הירש ביאר בענין המכות פירוש מבריק, דרך אחרת לגמרי: אם נתבונן בעבודת החרטומים בזה נמצאנה תמוהה למדי, אם היו כה בקיאים במקצועם חייבים היו לנצל את יכולתם לביטול המכה לשחרור הארץ מן הצפרדעים ולא להרבות אותם! אלא נראה כי בניגוד לדעה המקובלת יש לומר כי השתדלותם בכל מכה היתה - הסרתה! המפרשים פירשו בכל מקום את הביטוי "ויעשו כן" לתוצאה שהיתה על ידי משה ואהרן, בעוד שלדעתנו יש לייחס ביטוי זה לפעולת משה ואהרן, לתנועת היד והמטה בטרם בא המכה. כלומר, כאשר אהרן נטה את ידו על מצרים עשו החרטומים תנועה דומה כדי לבטל בזה את פעולתו, אולם התוצאה היתה הפוכה "ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים" - הצפרדעים עלו על הארץ בהמוניהם. לכן מיד בפסוק הבא קורא פרעה למשה ואהרן - בראותו את אזלת ידם המגוחכת של חרטומו... (ח' ב-ג' ועיי"ש ב"תיר פירוט ודייק)

צפרדע - הוא נוטריקון 'צפור דעה', שבשעה שהעופות צמאים ובאים לשתות מן הנהרות והאגמים, הצפרדעים קוראים ואומרים להם 'בואו ושתו ואל תתייראו...'. ונראה ללמוד מוסר ודעת מהצפרדע, והוא, שמי שיש לו בור מים בחצרו או מעיין בשדותיו, יעשה חסד עם שכניו ועם כל העוברים ושבים ויניח להם למלא מים ולא יהיה כועס עליהם, ובפרט כשבאים לצורך שתיה והוא צריך את המים לכביסה, או לנקות את ביתו, שצריך להקדים לאחרים שישתו... ואדרבה, אם יראה זקן, או חלש, או קטן שאינו יכול לשאוב כי הדלי גדול וכבד והבור עמוק, ימחול על כבודו ויהיה הוא דולה ומשקה, ויעשה כנחוניא איש שיחין. וכפי שאמר רבי עזריה: את כח הצדקה יש ללמוד משלום בן תקוה, שהיה מגדולי הדור, והיה עושה צדקות בכל יום. היה ממלא חמת מים, ויושב על פתח העיר, וכל אדם שבא מן הדרך היה משקהו, ומשיב את נפשו, ובזכות זה שרתה עליו שכינה. (גאון רבי חיים פאלאג'י: "צדקה לחיים" תר"ו ועיין ב"ק נ. ילקוט מלכים ב' ר"ל ג' י"ג)

השבוע חל יום הזכרון לגאון רבי שמשון רפאל הירש, רבה של פרנקפורט ומושיעה של יהדות גרמניה, כ"ז טבת תרמ"ט

צוואתו המרגשת והמיוחדת עד מאד

בני ובנותי, חתני וכלותי היקרים והחביבים בשעה זו לבי דוחפני לומר לכם בשם אמה היקרה ז"ל ובשמי, תודה בלב ונפש על השמחה והאושר שגרמתם לנו, אתם וילדיכם החביבים בכל שנות חיינו, ה' הסב לנו בכך את האושר הנדיר והטהור, שאנו זוכים ברגע האחרון שלנו עלי אדמות, להביט על כל אחד מכם בשמחה לב שלימה ולשאת את עינינו אל הקב"ה על שניתנו לנו בכך מקטן ועד גדול, בנים ובנים, כולם ישרים ויראי שמים ... באהבתם אותנו.

אתם הינכם ההישג היקר ביותר שזכינו לו בחיינו, אשר לקחנו מיד מדיחי הזמן בחרבנו ובקשתנו. אין ביניכם לא אחד ולא אחת שגרם לנו עגמת נפש בהתנהגותו. לא אחד ולא אחת שלא מנינו אותו בין אנשי שלומנו בגאון. לא אחד ולא אחת שלא מצא את אושרו ואת שמחתו בכך שהסב לנו עונג. יברככם ה' על כך ויזכה אתכם לראות אושר כזה בבנים ובנכדיכם ובבני זוגם.

לפיכך יחשב לי כחטא שאחטא לכולכם. אם אומר לכם דברי אזהרה ותוכחה שתהיו ותשארו חזקים ביראת שמים ובהליכה בדרכי ה', שכן עבור זה ברוך ה' אין צורך בדברי בקשה ממני.

אולם בקשה אחת היא לי בשם אמה ז"ל ובשמי, אפנה אליכם בכל לשון של בקשה ואציג את משאלתי בכל חום לבי ונפשי שתעשו כל שבידיכם כדי שתתמלא בקשה זו בכל עת ובכל שעה. וזאת הבקשה:

שמרו נא על אהבת אחים ודרכי שלום ביניכם ואל תשרור ביניכם רוח רעה ... השארו ידידים זה לזה. יש שאחד פוגע בחברו בידעים או בלא יודעים במילה אחת או במעשה או שהזולת חושב שמיישהו פגע בו - אנא זכרו אותנו ואל תעלבו זה מזה ... תבקשו מחילה ותתנו מחילה ואל תשמרו בלבבכם טינה. גלו את אשר בלבבכם ואל תעלו על יצועכם בלב מלא תרעומת שלא באה על סיפוקה.

בשום דבר לא תוסיפו כבוד לזכרנו ולא תזכו לברכה והצלחה לכם ולבנים כמילוי בקשה זו. הרי אמת זו תקום לעולם: הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מי שם צוה ה' את הברכה מעתה ועד עולם.

תוך ציפיה למילוי בקשה זו הריני נפרד מכם בלב שקט. היו שלום יקירי וחביבי, אני רואה את כולכם לפני, גדולים וקטנים, קרובים ורחוקים. ילדי, נכדי ונני, חתני, כלותי וילדיהם ... הנשמות החביבות המתוקות והיקרות, והנני נושא את עיני לה' יתברך בתחנונים שיברך את כולכם מעתה ועד עולם.

האלוקים אשר התהלכו אבותי ... המלאך הגואל ... וזוה התורה והיראה רוח ודעת ה' לא ימושו מפניכם ומפני זרעכם זרע זרעכם...

באשר לעיבוני שבלאו הכי אינו רכוש גדול אין אני צריך להזכיר דבר ודאי תבואו לידי הסכמה באהבה ובאחדות דעים ... (שבט מרפא "אשר יצוה")
גב. הצוואה תורגמה מגרמנית - ההדגשות נכתבו בלשון הקודש גם במקור!

מתורתו על התורה

"ואני אקשה את לב פרעה". (י"ג) הנה בענין זה אנו מוצאים שלשה גוונים: אקשה, אכבד ואחזק את לב פרעה.

פירוש: 'אקשה', מלשון קשה, לא מתרשם. 'אכבד', יש פה יכולת להתרשם אבל יש פער רב בין ההתרשמות לנכונות לפעול על פיה, כמו כבד תנועה. 'אחזק', איתן, מתנגד בתקיעות לכל כניעה.

"ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה". (ח"ג)

ערוב אין פירושו תערובת של חיות, אלא השתלשלות מן המושג "ערבה". המדבר נקרא ערבה כי בניגוד למקומות ישוב מבחינת ראות האדם הכל גדל שם בעירוביאי, ללא סדר, אין שם רכוש נבדל, הכל שייך להכל.

חיות המדבר בטבע ברייתם אמיצות לתקוף את האדם, רק רצון ה' נוטע בהם מורא אדם. את המורא הזה הסיר עתה ה', הראה בזה: יכולים היאור ומצרים הפוריה להשאיר בטבעם ועם זאת יאלצו המצרים אדוני הארץ לנטוש את ארצם. "וגם האדמה" מצרים עכשו אינה אלא נאת מדבר, אדמת הישוב הפכה לערבה.

"ושני חיי קהת שלש ושלישים ומאת שנה" שראה את פנחס הוא אליהו שעתיד לגאול את ישראל בקץ הימים. (תרגום יונתן בן עוזיאל ו' י"ח)
דברי התרגום יונתן תמוהים, הלא קהת חי קל"ג שנה והיה מיורדי מצרים. הסר ממאתים ועשר שנות השעבוד קל"ג, נותרו שבעים ושבע. ואהרן היה בן שמונים ושלוש בצאתם ממצרים. אם כך שכשנפטר קהת היה אהרן כבן שש, איך אפשר שבשנים אלו יוליד אהרן את אלעזר ואלעזר יוליד את פנחס! ("פני דוד")

יש מיישבים שדורות הראשונים היו מולידים לשנים מועטות...

יש ליישב על פי תירוץ ה"אגרא דכלה" על התמיהה הנודעת על ה"תרגום יונתן" שכתב, שלוי ראה את משה ואהרן גואלי ישראל. (י"ט ט"ז) שאפשר שלא מנה הכתוב אלא אותן השנים אחר שנולדו לו הבנים, וגם לא מנו את השנים קודם שבאו למצרים.

וכבר הביא תרגום יונתן את פנחס-אליהו בפרשת שמות, שמושה אומר להקב"ה "בי אדני שלח נא ביד תשלח", שלח ביד מי שהגון להיות משולח לימות המשיח, הלא הוא פנחס, שהוא אליהו שיבוא לפני יום הגדול ויהיה מבשר. (ד' י"ג)

"והוצאתי - והצלתי - וגאלתי - ולקחתי"

עתיד הקב"ה להעמיד להם לישראל ארבעה גואלים ואלו הם: אליהו ומשיח בן דוד, משיח בן יוסף וכהן גדול. (מדרש הגדול)

"ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה - מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לבדוק באחיה".

כשבאו לברר עליהם בשידוכים, השיבו שכניהם בחיור: 'זו משפחה א' א'!' אהרן אלישבע, וילדיהם, אביהוא אלעזר איתמר ... (י"ב ט"ז) כך גם היה כשבאו אנשים לברר על משפחת הקרחי, השיבו: 'משפחה א' א'...' אסיר, אלקנה אביאסף ... (י"ב ט"ז) יודעי ח"ן יסיפו כי נדב נשמתו התגלגלה לבסוף אל אליהו דרך פנחס! ("נר לשולחן שבת")

רמז לדבר: אשת חיל מי ימצא ראשי תיבות 'אחים'. (ברית עולם לחיד"א על"ס"ח)

מעשה באחד שהציעו לו שידוך והוטב הדבר בעיניו, אך האחים של המדוברת לא הלכו כל כך בדרך הישר, יעץ לו האדמו"ר רבי יואל מסאטמר לגמור השידוך.

וביאר לו, כי חז"ל דייקו בלשונם "יבדוק באחיה" ולא אמרו שלא ישא אותה, וכוננתם, מאחר שעל פי רוב הנערות סגורות מטבען וקשה לרדת לעומק טבען ומהותן, לכן אמרו חז"ל לבדוק באחיה ועל ידי זה יראה חולשותיהם וחסרונותיהם, כך ידע מה לבדוק אצלה, אולם אם אחרי בדיקתו מצאה חן בעיניו, אין להמנע מחמת אחיה. (קונ' שמחת בית סאטמר תשס"ג - "נעימת החיים")

איך לבדוק אם יש לבחורה יראת שמים, נתן הגאון רבי משה סולובייצ'יק עצה, ישוחח עימה על הרבנים אומרי השיעורים ועל גדולי ישראל, ולהתבונן באיזה כבוד היא מתייחסת אליהם. ("והאיש משה")

בהצעת שידוך שלא נתברר די על יראת השמים של הבחור, אמר מרן הסטייפלר שילכו לראות איך הוא מתפלל. ("פרקי השנה")

פעם אחד בא לפני המהרי"ד מבעלז ושאל על שידוך. היה זה לפני שביררו אצל שכנים וידידים על טיב ההצעה. שאל אותו המהרי"ד, מה שמעו על ההצעה. השיב שהם לא ביררו עליה... אמר לו הרבי שלא עושים כך, קודם מבררים בכל פרטי השידוך ואחר באים לשאול. וכן מצינו בגמ' (ברכות ג) נועצים באחיתופל, ונמלכים בסנהדרין ושואלים באורים ותומים - רק אחרי בירור כל הפרטים הולכים ושואלים ב"אורים ותומים"! ("עזר בקודש")